

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.142.05
ПраТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»*

03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Мазійчука Віталія Анатолійовича
«Теоретико-правові та організаційні засади запобігання
й протидії корупції в судових органах України», подану до захисту на
здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю
12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дисертації. Національні інтереси України включають сталий розвиток економіки, інтеграцію в європейський економічний простір та розвиток рівноправного взаємовигідного співробітництва з іншими державами. Як держава-учасниця Конвенції ООН проти корупції, Україна зобов'язана розробляти та реалізовувати ефективну, скоординовану політику протидії корупційній злочинності, яка сприяє участі суспільства та відображає принципи правопорядку, належного управління, чесності, непідкупності, прозорості та відповідальності.

З моменту проголошення незалежності України пріоритетним напрямом політики держави визначається запобігання і протидія корупції, яка є складним феноменом й одним з елементів соціальної дійсності. Її вплив, поширюється на переважну частину населення, девальвуючи систему цінностей і пріоритетів, потреб та інтересів, практично всіх сфер суспільного життя. Однак, після введення воєнного стану 24 лютого 2022 року кримінологічна складова безпеки суспільства зазнала ще більшої руйнівної дії, а корупція залишилася однією з головних внутрішніх загроз для України. Корупційна небезпека порівняна із загрозою територіальній цілісності та незалежності, завдаючи шкоди найважливішим соціальним цінностям держави та її громадян. Корупція в судових органах не лише підриває функціонування органів влади та суспільства, а й негативно впливає на міжнародне співробітництво та інвестиційний клімат. Її поширеність та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення інвестицій. Очевидно, що низькі темпи реалізації антикорупційної політики суттєво уповільнюють економічне зростання України.

Більше того, сучасні тенденції розвитку злочинних практик вимагають від держави належного реагування на них, розроблення дієвих механізмів запобіжного впливу. У зв'язку із цим, системи запобігання та протидії знаходиться у постійному русі та є залежною від багатьох факторів, в останній час особливо – від реалізації політичної волі, виконання міжнародних зобов'язань України в умовах збройного конфлікту й правового режиму воєнного стану. Це безпосередньо відображається на стані чинного антикорупційного законодавства, завдяки якому в цілому формується стратегія. Одним із таких проявів на сьогодні є нова, за своєю суттю, правоохоронна діяльність, певну частину функціонального призначення якої займають кримінологічні функції.

Тому гострої актуальності набувають питання дослідження сутнісних ознак кримінологічної діяльності, а від цього – онтологічне розуміння цього виду соціальної практики. Вимоги сьогодення й сучасний стан реформування правоохоронної системи потребує постійного розвитку кримінологічного напрямку, а проблема розробки та впровадження заходів запобігання та протидії корупції в судових органах України, незважаючи на численні концептуальні підходи до її розв'язання, залишається обмеженою. Без цього неможливо забезпечити якісно новий, що обумовлений об'єктивними параметрами соціальної та кримінальної ситуації у сфері правосуддя, рівень цілеспрямованої правоохоронної діяльності в запобіганні кримінальним правопорушенням.

Відтак, проведений аналіз проблеми запобігання та протидії корупції в судових органах В. А. Мазійчуком, дозволяє узагальнити досягнуті результати та визначити важливі кримінологічні питання, які потребували поглибленого дослідження закономірностей та тенденцій корупційної злочинності, її детермінанти та особу злочинця, й вжиття дієвих механізмів запобігання та протидії.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126); Стратегії воєнної безпеки України (Указ Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору

безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023 р), а також позицій Кіотської декларації щодо розширення можливостей попередження злочинів, кримінального правосуддя та верховенства права (Чотирнадцятий Конгрес ООН із запобігання злочинності та кримінального судочинства, Кіото, Японія, 2021 р.). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454).

Підсумовуючи зауважу, що обрана тема дисертаційного дослідження *Мазійчука Віталія Анатолійовича «Теоретико-правові та організаційні засади запобігання й протидії корупції в судових органах України»* є своєчасною та важливою, в якій розв’язано доктринальну науково-прикладну задачу щодо формування кримінологічних засад запобігання та протидії корупції в судових органах України з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства, відомчої (міжвідомчої) регламентації та відповідної правозастосовної практики.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Автором використано значну кількість вітчизняних та іноземних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України.

Аналіз змісту роботи свідчить про те, що в результаті проведеного дослідження дисертанту вдалося вирішити поставлені задачі та отримати нові, поглиблені для науки результати, зокрема у дисертації, на основі комплексного аналізу доктринальних положень вітчизняних і зарубіжних учених різних галузей права, актів національного законодавства, міжнародно-правових документів та сталої правозастосовної практики з урахуванням правового режиму воєнного стану, розв’язано важливу наукову проблему, що полягає у розробленні, на основі кримінологічної характеристики, заходів запобігання та протидії корупції в судових органах України з визначенням шляхів розв’язання низки взаємообумовлених фундаментальних і прикладних завдань антикорупційної політики.

Такий комплексний підхід дав змогу окреслити теоретичні та практичні заходи запобігання й протидії корупції в судових органах України через

аналіз наукових та нормативно-правових підходів до визначення корупції в судових органах та її ознак, генезису становлення та розвитку антикорупційного законодавства України; розкриття стану та тенденцій, виокремлення детермінантів, що сприяють учиненню корупційних кримінальних протиправних дій, надання характеристики особи-злочинця; окреслення організаційно-правових заходів забезпечення, які стали основою для розроблення системи запобігання та протидії корупції в судових органах України на різних кримінологічних рівнях, з урахуванням світового досвіду, міжнародного співробітництва й зарубіжної практики.

До основних наукових результатів, що становлять її новизну, на думку опонента належать такі:

- розроблено концепцію запобігання та протидії корупції в судових органах України, яка ґрунтується на міжнародному досвіді й зарубіжній практиці є системою скоординованих кримінологічних (кількісні та якісні показники корупційних правопорушень, причини та умови, кримінологічно значущі ознаки осіб) заходів реагування, із визначенням та впровадженням в діяльність уповноважених правоохоронних інституцій комплексу науково обґрунтованих організаційно-правових, інформаційно-аналітичних і виховних інструментів, спрямованих на виявлення та усунення (нейтралізацію, мінімізацію, послаблення негативного впливу) криміногенних чинників, прийняття на цій основі ефективних правових і регуляторних рішень, у тому числі відомчого (міжвідомчого) характеру;

- науково обґрунтовані пріоритетні напрями кримінологічного забезпечення діяльності судових органів (правові, організаційні, інформаційно-аналітичні, морально-етичні), які ґрунтуються на апробованій вітчизняною і зарубіжною практикою системі скоординованих заходів, із розробленням та впровадженням в діяльність правоохоронних органів комплексу науково обґрунтованих інструментів (рішень, методик, рекомендацій) спрямованих на моніторинг кримінальної ситуації в системі правосуддя, виявлення та усунення (нейтралізацію, послаблення негативного впливу) криміногенних (віктимогенних) чинників, прийняття на цій основі дієвих запобіжних заходів;

- аналіз показників офіційної статистики упродовж 2013–2024 рр. дозволив встановити тенденції корупційних кримінальних правопорушень в судових органах в період реалізації нової антикорупційної політики – зростання в умовах соціальної й економічної кризи та воєнного стану (з 2019 р.) питомої ваги особливо тяжких та тяжких злочинів корупційної спрямованості. На цій підставі теоретично обґрунтовано напрями

удосконалення системи запобігання та протидії на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному рівнях, у тому числі з урахуванням специфіки воєнного стану, міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях;

– визнано перспективним для впровадження у вітчизняне правове поле та правозастосовну практику, на основі кращих зарубіжних практик запобігання й протидії корупції в судових органах, відмову від репресивного підходу в антикорупційній діяльності й посилення заходів кримінально-правового впливу (Австрія, Бельгія, Канада, Сінгапур, ФРН, Швеція); систематичну участь суддів та інших працівників судових органів у проведенні спеціалізованих практикумів антикорупційного спрямування (Англія, Данія, Італія, Польща); загрози втрати всієї системи соціальних та інших гарантій у разі виявлення причетності судді та інших працівників судових органів до корупційного кримінального, або пов'язаного із корупцією правопорушення (США, Китай); заохочення у вигляді преміювання в разі повідомлення суддями про спробу надання неправомірної вигоди або пропозиції вчинення дій, які порушують встановлені антикорупційні обмеження (Словенія, Франція);

– запропоновано проекти *Національної програми запобігання та протидії корупції в судових органах на 2026–2030 рр.*, яка визначає вектори ефективності такої кримінологічної діяльності з урахуванням безпекових антикорупційних показників: результативні бали в Індексі сприйняття корупції; кількість кримінальних проваджень розпочатих за фактом вчинення корупційних кримінальних правопорушень в судових органах, які розглянуто з постановленням вироку; стан довіри громадян до органів правосуддя та забезпечення верховенства права в суспільстві; прозорий механізм заміщення вакантних посад в судових органах України; дисципліна та стан дотримання суддівської етики; *Плану заходів щодо запобігання та протидії корупції в судових органах України на період до 2030 року* спрямованого на нейтралізацію корупцію в судах й містить правові, відомчі, процесуальні, інституційні, організаційні блоки заходів.

Заслуговує на увагу й теоретичне обґрунтування до нормативно-правового закріплення спеціальної перевірки у судових органах України як одного з інструментів мінімізації корупції в судових органах, яка проводиться з метою комплексного вивчення достовірності інформації про особу претендуючої на зайняття посади у таких органах; виявлення обмежень, пов'язаних із суддівською діяльністю; підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад у судових органах; недопущення призначення

на посади суддів осіб, які систематично порушували правила професійної етики; встановлення відповідності рівня життя кандидатів наявному в них і членів їхньої сім'ї майну й одержаним ними, згідно з декларацією, доходам.

Також варто відмітити надані рекомендації щодо посилення спеціально-кримінологічних заходів запобігання корупції в судових органах шляхом прийняття закону щодо захисту прав викривачів в усіх сферах суспільного життя, який передбачатиме широку дефініцію осіб, яких захищатиме та яким гарантуватиме анонімність; запровадження процедури реального контролю за дотриманням особами, які припинили суддівську діяльність, обмеження протягом певного періоду щодо працевлаштування та вчинення правочинів у сфері підприємницької діяльності з юридичними особами приватного права або фізичними особами – підприємцями; затвердження єдиних критеріїв та стандартів доброчесності для перевірки співробітників усіх правоохоронних органів та суду; моніторинг органів правосуддя; контролю за виконанням державних антикорупційних заходів шляхом спеціальної інтерактивної інформаційної системи.

Окрім викладених, є й інші положення наукової новизни, що заслуговують на позитивну оцінку.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях зарахованих за темою дисертації

Структура дисертаційного дослідження, запропонована дисертантом, в цілому, є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до аналізу кримінологічних проблем. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Нові положення, висновки і рекомендації, що висувуються в дисертації, в роботі обґрунтовуються, у першу чергу, за допомогою цілої низки методологічних принципів та методів. Вміло застосована автором методологія наукового пошуку є традиційною для правових наук, зокрема кримінально-правового циклу.

Методологічну основу дисертаційної роботи становить комплекс методів, які у своїй сукупності дозволили всебічно дослідити поставлені дисертантом завдання (*загальнонаукові*: діалектичний, формально-логічний, системний, структурно-функціональний; *спеціальні*: історико-правовий, компаративістський, моделювання, логіко-юридичний, контент-аналізу, соціологічні, статистичний).

Дисертант здійснив своє дослідження спираючись на емпіричну базу, яку становлять зведені дані вивчення 52 кримінальних проваджень

zareєстрованих в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) за фактом вчинення корупційних кримінальних правопорушень в судових органах України (ст. 364, 365-2, 366, 366-2, 366-3, 367, 368, 368-4, 368-5, 369, 369-2 КК України) упродовж 2019–2024 рр. (з усіх регіонів країни) та 76 вироків, винесених судами України щодо цих кримінальних правопорушень, а також інших, зокрема, пов'язаних з корупцією в судових органах України за ст. 371-376 КК України; результати опитувань (серед 543 респондентів – 30 суддів, 76 прокурорів, 55 детективів, 82 слідчих, 68 працівників оперативних підрозділів в окремих областях України); аналітичні звіти та узагальнення Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державної судової адміністрації України; ряду громадських організацій («Центр протидії корупції», «Transparency International», «Стопкор», «Центр політико-правових реформ» та ін.) й міжнародних інституцій (Європейський Суд з прав людини). Під час збору та узагальнення матеріалів практики і визначення ключових аспектів обраної тематики дослідження використовувався й особистий досвід роботи автора в правоохоронних органах України.

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних заходах, що в цілому свідчить про належний рівень її апробації. Основні положення дисертації опубліковано у двадцяти трьох наукових працях, серед яких монографія, одинадцять статей у виданнях, віднесених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, чотири – у виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, сім – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Аналіз змісту роботи дозволяє, в цілому, позитивно оцінити структуру дослідження, вона достатньо повно розкриває мету та поставлені задачі, які знайшли своє відображення в авторських висновках. Сформульовані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовані.

Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики охорони трудових відносин

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації запропоновано концептуальний підхід, спрямований на

удосконалення кримінологічної практики щодо запобігання й протидії корупції в судових органах України. Викладені в роботі висновки і пропозиції впроваджені та може бути використано в:

науково-дослідній роботі – для подальших фундаментальних і прикладних наукових досліджень проблем функціонування судової системи України, підвищення ефективності запобігання та протидії корупції (Акт ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»);

діяльності правоохоронних органів – для розроблення й удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань організації запобігання та протидії корупції (акти Офісу Генерального прокурора України та СБУ);

освітньому процесі – для підготовки підручників, курсів лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з курсів кримінології, а також у рамках розробленого спеціального курсу «Корупція у судовій системі» при проведенні різних видів занять (тренінгів) з відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» (Акт ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»).

Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить про самостійність проведеного дослідження, його актуальність і достатній науковий рівень, суттєве теоретичне і практичне значення.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації *Мазійчука Віталія Анатолійовича «Теоретико-правові та організаційні засади запобігання й протидії корупції в судових органах України»* як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та правоохоронної практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення автором під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Варто наголосити, що збройне вторгнення кардинально змінило соціально-економічну ситуацію в країні, вплинуло на всі сфери життєдіяльності українського суспільства. Не виключенням стала й система правосуддя! Саме тому зараз у нашій державі виникла необхідність у впровадженні ефективної моделі кримінологічної безпеки, спрямованої на забезпечення законних інтересів особи, суспільства й держави та їх захист від небезпек, зокрема й корупційних проявів та впливів. Таким чином, у

контексті предмету дослідження з урахуванням умов воєнного стану, авторіві варто було б зупинити увагу на кримінологічній безпеці у системі правосуддя та напрямах її забезпечення інституціями сектору безпеки і оборони країни, зокрема правоохоронними органами.

2. На с. 57 дисертації автор, зазначаючи про комплексний характер дослідження, а також з метою деталізації окремих кримінологічних методик та застосування запобіжних алгоритмів, пропонує розглядати антикорупційну діяльність в судових органах як *систему заходів щодо запобігання та протидії корупції, які реалізуються в межах єдиної антикорупційної політики держави та які, сукупно, заохочують до правомірної поведінки суддів та інших працівників судової системи, усувають причини й умови вчинення ними корупційних та інших пов'язаних з корупцією правопорушень і забезпечують невідворотність відповідальності у разі такого порушення законодавства.* Отже, поряд із «запобіганням кримінальним правопорушенням» виокремлено «протидію», як окремий комплекс запобіжних заходів.

Виходячи з такого поняття «антикорупційної діяльності в судових органах», цілком логічним виникає питання, як у розрізі проблематики, такі кримінологічні напрями боротьби зі злочинністю взаємоузгоджуються між собою й забезпечуються відповідними суб'єктами та чи не варто було б, з огляду на світову та вітчизняну кримінологічну практики (ст. 1 Кримінального кодексу України), віддати перевагу загальнозживаному терміну «запобігання кримінальним правопорушенням».

3. У межах розділу 2 «Кримінологічна характеристика корупції в судових органах України» дисертант переконливо доводить, що проблематика вчинення корупції в судових органах є комплексною та багатовекторною, на її існування впливає ряд причин та умов (детермінант) на загальному, спеціальному та індивідуально-профілактичному рівнях. І це вірно. Водночас, у розділі 4 «Кримінологічні заходи запобігання та протидії корупції в судових органах», детермінація корупційної злочинності в судових органах охоплена комплексом дій лише на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях. Таким чином, поза увагою дослідника залишається така невід'ємна складова викорінення причин та умов девіантності як індивідуально-профілактична робота. Особливо актуальним така кримінологічна діяльність постає під час розробки заходів запобігання щодо окремих категорій судових органів, зокрема, членами конкурсних комісій, Вищої ради правосуддя, присяжними (про останніх, до речі, фрагментарно згадується в дисертації).

Поряд із цим, у розрізі дослідження «високорівневої» («елітарної») корупції, характерної для вищих судових органів (Верховний Суд та вищі спеціалізовані суди), автору доцільно було б визначити правовий статус Конституційного Суду України, а також проаналізувати, в контексті піднятої проблематики стан діяльності та запропонувати в зазначеній на с. 20 автореферату *«Національній програмі запобігання та протидії корупції в судових органах на 2026–2030 рр.»* окремий комплекс заходів щодо запобігання та протидії корупції й в такому органі.

4. Автором розроблено концепцію запобігання та протидії корупції в судових органах України, яка ґрунтується на запропонованих проєктах Національної програми запобігання та протидії корупції в судових органах на 2026–2030 рр. та Плану заходів щодо запобігання та протидії корупції в судових органах України на період до 2030 року. У таких доктринальних поглядах, які заслуговують на позитивну оцінку, поряд з іншим, звернута увага на нейтралізацію, мінімізацію, послаблення негативного впливу криміногенних чинників, з метою прийняття на цій основі ефективних правових і регуляторних рішень, у тому числі відомчого (міжвідомчого) характеру.

Водночас, дисертант аргументуючи зміст окреслених стратегічних напрямів свідомо чи випадково, допускає тавтологію та не наводить чітких критеріїв розмежування термінів «нейтралізація», «мінімізація» та «послаблення», що звужує наукову значимість такого висновку.

5. Враховуючи ситуацію із запровадженням правового режиму воєнного стану в країні, повноцінна реалізація розроблених автором довгострокових проєктів щодо запобігання та протидії корупції в судових органах може затягнутись на невизначений термін. У зв'язку з чим, доцільно було б зосередити увагу на превентивних механізмах, виходячи з поточного стану судової реформи, які відразу можуть бути впроваджені на практиці, зокрема, в межах спеціально-кримінологічного запобігання. Зокрема, це стосується, наприклад вдосконалення співпраці із викривачами, моніторингу способу життя суддів і перевірки їх декларацій, включаючи декларації доброчесності та родинних зв'язків; механізмів заохочення для працівників, які перевищують середні показники продуктивності; роботи електронних сервісів, а також реструктуризації існуючих судових установ.

Такі зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертанта, яка, очевидно, буде продовжена під час захисту. Вони носять локальний, переважно дискусійний характер і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Мазійчука Віталія Анатолійовича «Теоретико-правові та організаційні засади запобігання й протидії корупції в судових органах України»* є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові концептуальні положення й науково-обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему за допомогою кримінологічного інструментарію. Робота має теоретичне значення для розвитку вітчизняної юридичної науки, є суттєвим внеском до наук кримінально-правового циклу, а також носить практичне значення в контексті підвищення ефективності діяльності інституцій сектору безпеки і оборони України.

Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та реферату в цілому відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України. Реферат ідентичний головним положенням дисертації та відображає її основний зміст, висновки та пропозиції.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та автореферат *Мазійчука Віталія Анатолійовича «Теоретико-правові та організаційні засади запобігання й протидії корупції в судових органах України»* відповідають вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а їх автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**Провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
«05» лютого 2025 р.**

Дмитро ТИЧИНА